5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291.

6. Корж М. В. Маркетинг : навч. пос. / М. В. Корж. – К. : ЦУЛ, 2008. – 344 с.

7. Мандер В. А. Відображення в обліку витрат на маркетинг / В. А. Мандер // Головбух. – 2007. – № 66. – С. 27-31.

8. Маркетинг: принципи і функції: навч. посібник для вищих навч. закладів. –/ [за ред. О. М. Азарян] ; [2-е вид. перероб. і доп.] – Київ : НМЦВО Міністерства освіти і науки України, НВФ „Студцентр", 2001. – 320 с.

9. Примак Т.О. Маркетинг: навч. посіб. / Т. О. Примак. – К. : МАУП, 2001. – 200 с.

10. Самарченко О. Представницькі витрати: суть, відображення в обліку, документальне оформлення / О. Самарченко // Збірник систематизованого законодавства. – 2008. – № 3. – С. 132-136.

11. Податковий кодекс України від 02.12. 2010 р. № 2755-VI // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 1-3. – 354 с.

12. Пушкар М. С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): монографія / М. С. Пушкар. – Тернопіль, 2006. – 334 с.

УДК 657.1

Дерій В. А.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО, УПРАВЛІНСЬКОГО ТА ІНШИХ ВИДІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВИТРАТНО-ДОХІДНИЙ СЕГМЕНТ

Анотація. *Здійснено комплексний аналіз поглядів і пропозицій вчених-економістів щодо фінансового, управлінського та інших видів господарського обліку і їхніх трактувань. Аргументована необхідність в обліковій практиці терміну "інформологія" замість терміну "бухгалтерський облік".*

Ключові слова: *облік: господарський, бухгалтерський, фінансовий, управлінський; контролінг, еккаунтинг, інформологія, витрати, доходи.*

Deriy V.

THEORETICAL ASPECTS OF FINANCIAL, AND OTHER KINDS OF ECONOMICAL ACCOUNTING SEGMENT OF COST AND REVENUES

Annotation. *The comprehensive analysis of views and proposals of economists on the financial, managerial and other kinds of economical accounting and their interpretations has been made. The authors position on the necessity of the definition "informology" instead of "accounting" in the accounting practice has been expressed.*

Keywords: *accounting: economical accounting, financial, managerial; controlling, informology, expenses, revenues.*

1. Вступ

Витрати і доходи займають важливе місце в системі господарського обліку. Відображення витрат та доходів знаходимо в системі фінансового, управлінського, податкового (податкових обчисленнях) та статистичного (статистичних обстеженнях) обліку, який забезпечують облікові служби підприємств. У теоретичному та методологічному аспектах проблеми господарського обліку залишаються дискусійними, насамперед щодо його поняття, змісту, основних видів, їхніх меж, наповненості та взаємозв'язку, зарубіжного досвіду використання термінів "бухгалтерський облік", "рахунковедення", "еккаунтинг".

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми, пов'язані з господарським обліком та його видами, відобразили у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: З. В. Задорожний

[1], Л. М. Кіндрацька [2], С. А. Кузнєцова [3; 4], С. О. Левицька [5; 6], В. Б. Моссаковський [7], Б. Є. Нідлз [8], В. Ф. Палій [9], М. С. Пушкар [10], І. Б. Садовська [11], Т. М. Сльозко [12], В. В. Сопко [13], Л. К. Сук [14], Г. В. Уманців [16], М. Г. Чумаченко [17] та інші. Ці вчені-економісти висловили низку цікавих й оригінальних думок і пропозицій щодо видів господарського обліку та їх практичного застосування в діяльності функціонуючих підприємств. Проте, незважаючи на це, багато з проблем господарського обліку і нині залишаються дискусійними та потребують нестандартних підходів до їхнього вирішення.

Щодо витратно-дохідного сегмента господарського обліку та його видів, то тут також здійснювались відповідні дослідження, особливо з проблем управлінського обліку витрат і доходів підприємств, податкового обліку (податкових обчислень) валових доходів та валових витрат (нині це питання, у зв'язку з прийняттям Податкового Кодексу України 2 грудня 2010 р., не є актуальним).

Конкретизуючи аналіз останніх досліджень і публікацій, відзначимо окремі думки та пропозиції вчених-економістів. Зокрема, Л. М. Кіндрацька відзначає, що "…у загальному циклі управління підприємством (планування – облік – аналіз – регулювання) бухгалтерський облік, крім інформаційної, виконує також контрольну, оціночну та аналітичну функції. Саме за обліковими функціями бухгалтерський облік поділяють на фінансовий, податковий і управлінський" [2, с. 31].

С. А. Кузнєцова під обліком розуміє бухгалтерський облік і, відповідно, за облікову систему сприймає систему бухгалтерського обліку. За її переконанням: "Бухгалтерський облік – інформаційна система, яка використовує інформацію про господарську діяльність підприємства та процеси (виявлення, вимірювання, реєстрації, групування, узагальнення, зберігання й передачі інформації про діяльність підприємства), щоб одержати та надати результати у вигляді бухгалтерських звітів користувачам для прийняття рішень" [3, с. 15].

Дослідник В. Б. Моссаковський, ведучи мову про вирішення питання побудови бухгалтерського обліку в Україні, вважає, що "передусім слід уточнити про який вид обліку йдеться" [7, с. 24].

В. П. Палій вказує: "Єдиний бухгалтерський облік був характерним для планового соціалістичного господарства… В умовах сучасного постіндустріального ринкового господарства єдиний бухгалтерський облік є анахронізмом, так як різні його відділи постачають інформацію для різних галузей управління…" [9, с. 47].

В. В. Уманців пише: "Бухгалтерський облік завжди був і є основним джерелом інформації для управління на мікро- та макрорівнях" [16, с. 17].

3. Мета статті і постановка завдань

Метою написання статті є потреба у з'ясуванні поняття і змісту господарського обліку та його основних видів у руслі витратно-дохідного сегменту, висловлення позицій автора щодо обґрунтованості застосування в обліковій практиці терміну "інформологія" замість терміну "бухгалтерський облік".

4. Виклад основного матеріалу

Господарський облік – це, на наш погляд, облік, який зобов'язані вести і, переважно, ведуть фізичні та юридичні особи, що здійснюють підприємницьку діяльність.

Він існує з тих пір, відколи люди почали виробляти продукцію не тільки для власних потреб, а й для продажу. Господарський облік пройшов шлях від простого (примітивного) до сучасного (досконалого) обліку, що базується на використанні персональних комп'ютерів. На нашу думку, господарський облік в Україні передбачає необхідність ведення в його межах фінансового, управлінського, податкового (податкові обчислення) і статистичного обліку.

Провідними серед видів господарського обліку є фінансовий і управлінський облік. Назва "управлінський облік", на нашу думку, найбільше відповідає його суті, адже і фінансовий, і управлінський облік забезпечують інтереси управління підприємством, тому подаємо власні варіанти заміни термінів "фінансовий облік" та "управлінський облік" (табл. 1).

Б. Є. Нідлз, Х. Р. Андерсон, Д. С. Колдуел про фінансовий і управлінський облік обґрунтовано зазначають: "… якщо фінансовий облік основний наголос робить на повному і точному поясненні та розкритті результатів операцій фірми, то управлінський облік намагається допомогти керівництву досягти своїх цілей; перший має відкритий, другий – закритий характер" [8, с. 427].

Проте, наведену вище цитату доцільно було б доповнити, на нашу думку, тим, що управлінський облік намагається допомогти не лише керівникам підприємства, а і його власникам (співвласникам), кредиторам та інвесторам. Це принципово важливо для окреслення цілей і завдань управлінського обліку.

М. С. Пушкар небезпідставно переконаний, що суперсистема обліку має нині три підсистеми: управлінський облік, фінансовий облік та контролінг [15, с. 19-20].

Проте, тут доцільно уточнити, що фінансовий облік повинні вести усі підприємства, управлінський – середні та великі, а контролінг – великі і дуже великі підприємства.

Дослідники М. С. Пушкар та М. Г. Чумачеком висувають ідею новітньої назви обліку – інформологія. На думку авторів, інформологія – це вчення про інформаційні ресурси у найширшому розумінні цього слова. Бухгалтер в інформаційному центрі підприємства, як вважають поважні автори, набуде статусу менеджера з інформаційних ресурсів [17, с. 13].

Розвиваючи ідеї щодо інформології, М. С. Пушкар стверджує, що "інформологія органічно трансформує ідеологію системи обліку із процедури або мистецтва як відображати факти господарської діяльності на рахунках у розвинуту науку про інформаційні ресурси, розширення об'єктів спостереження, вивчення запитів менеджменту з метою дати для них такий інформаційний продукт, без якого неможливо обійтись будь-якому працівникові управління" [10, с. 17-18].

Таблиця 1

Альтернативні варіанти застосування термінів адекватних до термінів "фінансовий облік" та "управлінський облік"

№ з/п	Альтернативні варіанти термінів	
	"фінансовий облік"	"управлінський облік"
1)	зовнішній облік	внутрішній облік
2)	зовнішньоінформаційно-забезпечувальний облік	внутрішньоінформаційно-забезпечувальний облік
3)	зовнішньозабезпечувальний облік	внутрішньозабезпечувальний облік
4)	обов'язковий (офіційний) облік	необов'язковий (неофіційний) облік
5)	цілісний (всеохоплюючий) облік	сегментарний (локальний, місцевий) облік
6)	макрооблік (мезооблік)	мікрооблік
7)	загальний (регламентовуваний) облік	специфічний (нерегламентовуваний) облік
8)	основний облік	допоміжний (суміжний) облік
9)	провідний (визначальний) облік	доповнюючий (супровідний) облік
10)	облік для когось (зовнішніх потреб)	облік для себе (власних потреб)
11)	суспільний облік	облік власника
12)	загальнодержавний облік	місцевий (регіональний, точковий) облік
13)	зовнішньоуправлінський облік	внутрішньоуправлінський облік
14)	базовий (обов'язковий, постійний) облік	позабазовий (необов'язковий, спонтанний, непостійний) облік
15)	облік для всіх (хто бажає отримати інформацію про підприємство)	облік для команди, що зацікавлена у функціонуванні підприємства
16)	матеріально-речово-зобов'язувальний облік	витратно-дохідно-результативний облік
17)	суспільний економічний облік	індивідуальний економічний облік
18)	знеособлений облік	індивідуалізований облік
19)	фінансово-економічний (фінансовий) облік	нефінансово-економічний (нефінансовий) облік

Ідея "інформології", за нашим переконанням, має певну новизну і привабливість, яку не варто, з одного боку, категорично заперечувати у професійному середовищі теоретиків та практиків з обліку (в нашій історії є вже приклади заперечень наук про генетику і кібернетику), з іншого боку, маємо тверде переконання в тому, що запровадження терміну "інформологія" супроводжуватиметься значними ризиками для облікової науки, престижу професії бухгалтера-аудитора, існування спеціальності "Облік і аудит". Звідси, вважаємо, що у нашому науковому середовищі давно назріла проблема стратегічної дискусії щодо стану розвитку вітчизняної облікової науки, престижу професії бухгалтера-аудитора, їхнього місця серед економічних наук, професій та перспектив (в тому числі і щодо назв "бухгалтерський облік", "фінансово-економічний облік", "економічний облік" або "інформологія"). Таку стратегічну дискусію, на наш погляд, можна було б організувати на одній з Міжнародно-наукових конференцій із обліку, економічного аналізу та аудиту в 2011 р. Зволікання з цим може призвести до суттєвого послаблення авторитету і суспільної значимості нашої спеціальності, професії бухгалтера-аудитора, що уже само по собі нічого доброго не віщує.

С. О. Левицька справедливо зазначає, що вітчизняні вчені-економісти виокремлюють наступні види господарського обліку: фінансовий, податковий, динамічний, актуальний, соціальний, креативний, стратегічний (прогнозний) та управлінський [7, с. 8].

Л. К. Сук, П. Л. Сук запевняють, що бухгалтерський облік відповідно до потреб користувачів інформації поділяється на фінансовий, управлінський і податковий [14, с. 15].

В. В. Сопко підкреслює, що "… сьогодні словосполучення "бухгалтерський облік" у світовій практиці не містить чіткого змістовного значення. Цей термін застосовують тільки деякі держави – Україна, Росія, Білорусія та ін. Раніше це словосполучення означало форму, де здійснюють рахунковий облік, тобто облік ведуть у книзі. У більшості країн використовують термін "рахунковедення" [13, с. 2].

Власне бачення основних видів господарського обліку у сфері економіки) спробуємо показати на рисунку 1.

Щодо тотожності значень "управлінський" і "внутрішньогосподарський" облік слушною є думка З. В. Задорожного, який вважає внутрішньогосподарський облік частиною "…управлінського обліку, що є процесом збору та обробки інформації про фактичні витрати, доходи і фінансові результати підприємства від усіх видів діяльності в розрізі окремих видів продукції (робіт, послуг), виконання робіт та інших сегментів для внутрішніх користувачів" [1, с. 15].

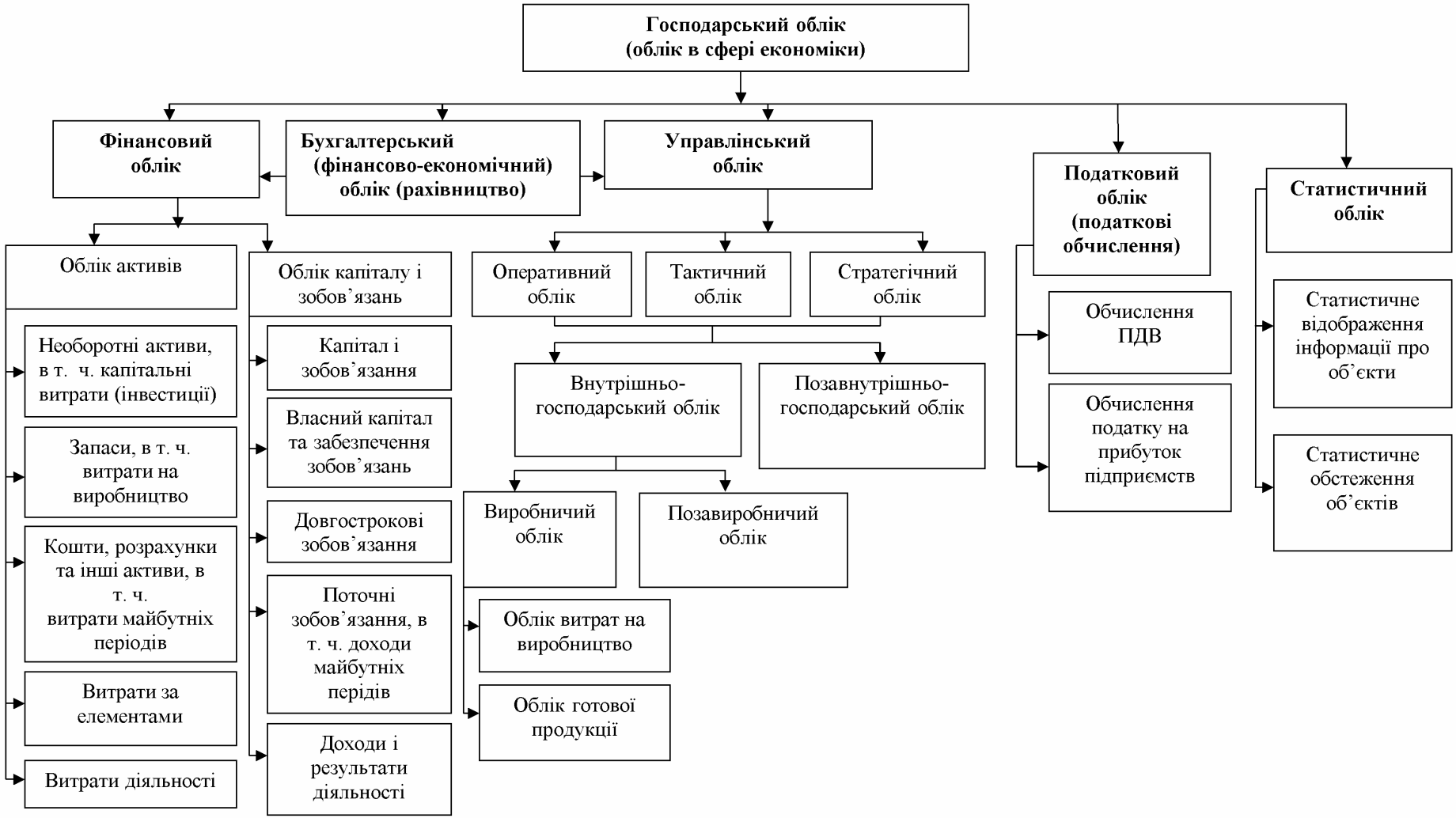

Рис. 1. Класифікація видів господарського обліку (обліку у сфері економіки)

С. О. Левицька справедливо відзначає, що "…сьогодні практично неможливо ототожнювати управлінський та внутрішньогосподарський облік. Сучасне поняття та функції управлінського обліку вийшли за межі" внутрішньогосподарського обліку [6, с. 27].

На думку І. Б. Садовської, Н. В. Тлучкевич, "… під управлінським обліком слід розуміти складову бухгалтерського обліку, що є поєднанням бюджетування, обліку, аналізу та контролю для інформаційного забезпечення менеджменту підприємства" [11, с. 30].

Т. М. Сльозко аргументовано доводить, що " … управлінський облік можливий тільки на середніх, що наближаються до великих, та великих підприємствах. А таких підприємств не так уже й багато. … цей облік не регламентований, то не так багато фахівців на великих підприємствах впроваджуватимуть його, бо ведення чи неведення управлінського обліку ніякої відповідальності за собою не тягне" [12, с. 52].

У фінансовому обліку інформація про витрати та доходи формується на рівні підприємства з використанням синтетичних рахунків і субрахунків та, переважно, подвійного запису. Інформація про витрати і доходи, отримана із фінансового обліку, є основою для складання фінансової звітності, насамперед, форми 2 "Звіт про фінансові результати".

В управлінському обліку нагромаджується інформація про витрати та доходи на рівні структурних підрозділів (бригад, цехів, ділянок, ланок, ферм і т. д.) та окремих виконавців. Ця інформація є підставою для складання внутрішньої звітності за запитами її користувачів.

На жаль, на державному рівні рекомендовані для виробничих підприємств форми управлінської звітності не розроблені та не затверджені, в тому числі управлінської звітності про витрати і доходи.

У зв'язку з цим, С. А. Кузнєцова виважено пропонує в складі управлінської бухгалтерської звітності виокремлювати 6 звітів щодо витрат та доходів підприємства, зокрема: 1) про виконання бюджету доходів та витрат за фактом нарахування; 2) про виконання платіжного бюджету; 3) про надходження грошових коштів за продукцію, роботи, послуги; 4) з продажу продукції, робіт, послуг; 5) з виробництва продукції робіт та послуг; 6) зведений звіт про доходи та витрати [4, с. 17-18].

У податковому обліку (податкових обчисленнях) формується інформація про витрати та доходи, що служить основою для заповнення податкових декларацій з податку на додану вартість і декларацій з податку на прибуток підприємства.

В статистичному обліку нагромаджується массив інформації про витрати і доходи, що є базою для заповнення низки форм статистичної звітності. Наприклад, форм 50-сг "Основні показники роботи сільськогосподарських підприємтв", 2 (ферм.) "Основні показники господарської діяльності селянського (фермерського) господарства".

Отже, видами господарського обліку є, на нашу думку, фінансовий, управлінський, подаковий і статистичний облік. У кожному із цих видів обліку ведеться відображення наявності та змін у доходах і витратах підприємств.

5. Висновки

1. З метою наукової дискусії і поглиблення досліджень щодо видів обліку виокремлено 20 альтернативних варіантів застосування термінів аналогічних до термінів "фінансовий облік" та "управлінський облік".

2. Ідея "Інформології" має певну новизну і привабливість, яку, з одного боку, не варто заперечувати у професійному середовищі теоретиків і практиків з обліку, з іншого боку, маємо тверде переконання, що в науковому середовищі давно назріла серйозна проблема стратегічної дискусії щодо стану розвитку вітчизняної облікової науки, її місця серед економічних наук та перспектив (в тому числі і щодо назв "бухгалтерський облік", "фінансово-економічний облік", "економічний облік" або "інформологія").

3. Автор запропонував власну класифікацію основних видів господарського обліку (обліку у сфері економіки), де представлено фінансовий та управлінський, податковий (податкові обчислення) та статистичний облік.

Подальші дослідження в цьому напрямку слід проводити щодо уточнення мети, завдань і проблем, що виникають під час ведення того або іншого обліку та напрямків їх поліпшення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Задорожний З. В. Внутрішньогосподарський облік в будівництві / З. В. Задорожний. – Тернопіль. : Економічна думка, 2006. – 336 с.

2. Кіндрацька Л. Теорія бухгалтерського обліку: сучасні реалії оновлення/ Л. Кіндрацька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 12. – С. 30-33.

3. Кузнєцова С. Система бухгалтерського обліку: методологічні та правові аспекти формування / С. Кузнєцова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 4. – С. 12-16.

4. Кузнєцова С. Управлінська бухгалтерська звітність: проблеми створення / С. Кузнєцова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 11. – С. 15-24.

5.Левицька С. Бухгалтерський облік: основи, перспективи розвитку / С. Левицька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 8. – С. 7-11.

6.Левицька С. Управлінський та внутрішньогосподарський облік: завдання, мета, чинники ефективного впровадження / С. Левицька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 2. – С. 27-35.

7.Моссаковський В. Б. Який облік потрібен Україні? / В. Б. Моссаковський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 12. – С. 16-27.

8.Нидлз Б. Е. Принципы бухгалтерського учета / Б. Е. Нидлз, Х. Р. Андерсон, Д. С. Колдуэлл: [пер. с анг. под. ред. Я. В. Соколова]. – [2-е изд.] – М. : Финансы и статистика, 1994. – 496 с.

9.Палий В. Ф. Актуальные вопросы теории бухгалтерского учета / В. Ф. Палий // Бухгалтерский учет. – 2005. – № 3. – С. 45-48.

10. Пушкар М. С. Трансформування "бухгалтерського обліку" з мистецтва ведення рахунків і записів в науку "інформологію" / М. С. Пушкар // Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі. Матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Тернопіль, 25-26 листопада 2010 р.) – Тернопільський націон. екон. ун-т. – Тернопіль: ТНЕУ, "Економічна думка", 2010. – С. 11-18.

11. Садовська І. Б. Організація управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах: теорія і практика / І. Б. Садовська, Н. В. Тлучкевич. – Луцьк : Редакційно-видавничий відділ ЛНТУ, 2008. – 352 с.

12. Сльозко Т. Управлінський облік чи управлінська стратегія? / Т. Сльозко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 2. – С. 49-54.

13. Сопко В. Глобалізаційні процеси та їх вплив на бухгалтерський облік / В. Сопко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 10. – С. 2-11.

14. Сук Л. К. Організація бухгалтерського обліку / Л. К. Сук, П. Л .Сук. – К.: Каравела; Піча Ю. В. – 2009. – 624 с.

15. Сучасні проблеми розвитку системи обліку в Україні / [М. С. Пушкар, Л. В. Нападовська, Я. Д. Крупка та ін.] – Тернопіль : ТНЕУ "Економічна думка". – 2010. – 268 с.

16. Уманців Г. Облік у системі мікро- та макроекономічного управління / Г. Уманців // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 4. – С. 17-24.

17. Чумаченко М. Свобода підприємництва та безпека економічної діяльності бізнесу / М. Чумаченко, М. Пушкар // Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2010. – 25-26 листопада – С. 11-14.

УДК 657.422.1:69.05

Дерій М. В.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ОБЛІК ГРОШОВИХ РОЗРАХУНКІВ

Анотація. *Досліджено проблемні аспекти житлового будівництва. Виявлено недоліки будівельної галузі на основі статистичних даних. Розглянуто вплив житлового будівництва на облік грошових коштів. Подано пропозиції щодо поліпшення розвитку житлового будівництва та обліку розрахунків.*

Ключові слова: *грошові розрахунки, грошові кошти, інвалютні розрахунки, житлове будівництво, облік*

Deriy M.

PROBLEMS OF RESIDENTIAL CONSTRUCTION AND THEIR INFLUENCE ON CASH-FLOW ACCOUNTING AND SETTLEMENT OPERATIONS

Summary. *The problematic aspects of residential construction has been discovered. Defects of construction sector has been disclosed. The impact of residential construction on cash flows has been considered. The proposals for improving development of housebuilding and accounting of settlement operations has been made.*

Keywords: *cash payments, cash, foreign currency payments, residential construction, accounting.*

1. Вступ

Житлове будівництво потребує залучення значних грошових коштів, обіг яких реалізовується за допомогою розрахунків, а, отже, вимагає проведення ефективного обліку та посиленого контролю від дати початку будівництва до дати здачі об'єкта в експлуатацію і виконання всіх умов договору. Етапність проведення і виконання будівельних робіт призводить до етапності здійснення розрахунків, а використання, переважно, безготівкової форми розрахунків свідчить про швидкість їхнього здійснення. Хоча, із прийняттям Податкового кодексу, що передбачає посилення контролю за фондами, в тому числі за використанням Фондів фінансування будівництва, швидкість розрахунків між замовниками і підрядниками сповільниться, але кон-